

Factsheet Huwelijksmigrantes: beeldvorming en feiten anno 2009

AANLEIDING EN DOELSTELLING

Beeldvorming over huwelijksmigranten en vooral 'importbruiden' speelt een grote rol in het debat en het beleid rond huwelijksmigratie. E-Quality wil, als kenniscentrum op het gebied van emancipatie, gezin en diversiteit, met deze factsheet de feiten en cijfers op een rij zetten. Hoe ziet de huidige populatie huwelijksmigrantes er feitelijk uit? Welke problemen doen zich voor en wat zijn mogelijke oplossingen? Deze factsheet is bedoeld voor iedereen die zich in Nederland bezighoudt met het landelijke of lokale beleid rond huwelijksmigratie en de positie van huwelijksmigrantes.

FEITEN EN CIJFERS

samenstelling groep huwelijksmigranten en referentenⁱ

nationaliteit huwelijksmigrant

In 2008 kwamen 15.000 personen uit ongeveer 160 landen naar Nederland met een mvv (visum) voor gezinsvorming of –herenigingⁱⁱ.

Tabel meest voorkomende landen van herkomst van immigranten gezinsvorming/hereniging, in percentages, 2008

Turkije	12,4
Somalië	8,9
India	8,3
Marokko	7,0
Suriname	6,7
Irak	5,9
China	5,4
Brazilië	3,6
Thailand	3,3
Indonesië	2,5
Rusland	2,5
Filippijnen	2,2

Bron: TK 2009-2010, 32175, nr. 1

Huwelijksmigranten komen dus uit zeer verschillende landen. Ook de achtergrond van de huwelijksmigratie is zeer verschillend. Uit landen als Somalië en Irak gaat het vooral om

ⁱ De referent is de partner in Nederland die een huwelijksmigrant uit het buitenland wil laten overkomen.

ⁱⁱ Bij gezinshereniging gaat het om een vluchteling of migrant die in het land van herkomst al een relatie of huwelijk had, en partner/kinderen laat overkomen nadat hij/zij zelf in Nederland is gevestigd. Bij gezinsvorming gaat het om een nieuwe relatie.

gezinshereniging met een toegelaten vluchteling. Huwelijksmigranten uit India zijn in 80% van de gevallen gezinsherenigers die getrouwd zijn met een toegelaten kennismigrant. Bij Turkije en Marokko gaat het meestal om gezinsvorming met een Nederlander (m/v) van allochtone afkomst. In landen als Brazilië, Thailand, Rusland en de Filipijnen gaan vooral autochtone mannen op zoek naar een echtgenote. In tegenstelling tot de gangbare beeldvorming is er dus in feite geen eenduidig beeld van huwelijksmigratie te schetsen.

BEELDVORMING

De meeste huwelijksmigranten zijn importbruiden uit Turkije en Marokko.

FEIT

Minder dan 1 op de 5 gezinsmigranten komt uit Turkije plus Marokko, en van hen is ongeveer de helft vrouw. Turkse en Marokkaanse 'importbruiden' vormen 10% van alle huwelijksmigranten.

Geslacht referent en huwelijksmigrant

In 2% van de gevallen van huwelijksmigratie gaat het om paren van gelijk geslacht, in 69% van de gevallen om een mannelijke referent en een vrouwelijke huwelijksmigrant, en in 29% van de gevallen om een vrouwelijke referent en een mannelijke huwelijksmigrant.

De oververtegenwoordiging van mannelijke referenten/vrouwelijke huwelijksmigranten komt vooral voor rekening van autochtonen. Van alle autochtone referenten is 76% man (WODC en Indiac, 2009). Van de huwelijksmigranten uit Marokko is 55% vrouw. Uit Turkije komen evenveel mannen als vrouwen.

Etniciteit referent

Van alle referenten is 35% autochtoon. 51% behoort tot de eerste generatie migranten en vluchtelingen, en 14% tot de tweede generatie (WODC en Indiac, 2009).

Van alle allochtonen die in 2008 in het huwelijk traden, trouwde 8% met een huwelijksmigrant uit het land van herkomst (Van Agtmaal-Wobma, 2009).

De verschillen naar afkomst zijn groot. Van de westerse allochtonen trouwde 70% met een autochtone partner. Van de niet-westerse allochtonen daarentegen trouwde 60% met een partner van dezelfde etnische herkomst. In verreweg de meeste gevallen is dat echter geen huwelijksmigrant, maar iemand die al in Nederland woont. Met name onder jongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst is het 'importeren' van bruidegommen en bruiden de laatste jaren sterk gedaald.

BEELDVORMING

Huwelijksmigranten komen hier doordat zij trouwen met een inwoner die tot een etnische minderheid behoort, vaak van de tweede generatie.

FEIT

35% van de huwelijksmigranten komt naar een autochtone Nederlander, 51% naar een migrant of vluchteling van de eerste generatie en 14% naar iemand van de tweede generatie.

opleidingsniveau en arbeidsparticipatie huwelijksmigrantes

Huwelijksmigranten zijn relatief vaak laag opgeleid, maar dat geldt zeker niet voor allemaal. 25% van degenen die in het buitenland een toelatingsexamen afleggen, heeft niet meer dan basisonderwijs (TK 32175 nr. 1). Onder de autochtone bevolking in Nederland is dit 8%. Een kwart is dus weliswaar relatief veel, maar dat betekent dat 75% van de huwelijksmigranten

een hogere opleiding dan basisonderwijs heeft. In 2002 had 38% van de huwelijksmigrantes uit Turkije en Marokko bij aankomst een opleidingsniveau boven mbo-niveau (van der Zwaard, 2008). Regioplan constateert in 2009 op basis van het databestand van inburgeringsplichtigen in Amsterdam dat voor huwelijksmigrantes onder de 45 jaar geldt dat het opleidingsniveau grofweg of laag, of hoog (wo/hbo) is (Brink e.a., 2009).

BEELDVORMING

Huwelijksmigratie brengt vooral laag opgeleide vrouwen naar Nederland.

FEIT

75% van degenen die in het buitenland examen doen om als huwelijksmigrant te worden toegelaten, heeft een opleiding op meer dan basisschoolniveau. Van de Turkse en Marokkaanse vrouwelijke huwelijksmigranten heeft 38% minimaal een mbo-opleiding als zij in Nederland aankomen.

Mannelijke huwelijksmigranten gaan vaak snel na aankomst aan het werk. Binnen ongeveer een jaar werkte in 2005 56% van deze groep. Bij de vrouwelijke huwelijksmigranten was dat slechts 14% (WODC en Indiac 2009).

Vrouwelijke huwelijksmigranten *willen* echter in meerderheid wel graag gaan werken. In Amsterdam geeft 67% van de niet-werkende huwelijksmigrantes onder de 45 jaar aan dat zij in de toekomst willen gaan werken (Brink e.a. 2009).

effecten vorige maatregelen

Inkomenseis en leeftijdsgrens

In november 2004 zijn de inkomenseisen voor huwelijksmigratie aangescherpt en is de leeftijdsgrens verhoogd van 18 naar 21 jaar voor beide partners. Daarna is de huwelijksmigratie gedaald, een daling die al was ingezet voordat de maatregelen ingingen. Vervolgens is het weer wat gestegen. Dit laatste is gebruikelijk na aanscherping van de eisen voor huwelijksmigratie, want na enige tijd kunnen de betrokkenen alsnog aan de nieuwe regels voldoen.

Onderzoek in opdracht van het ministerie van Justitie (WODC en Indiac, 2009) geeft echter aan dat er met name van de inkomenseis ook wel een blijvende immigratiebeperking kan zijn uitgegaan. Sommige paren hebben zich in het buitenland gevestigd, andere hebben de relatie verbroken.

Vrouwelijke referenten blijken vaker niet aan de inkomens- en leeftijdseisen te kunnen voldoen dan mannen. De (tijdelijke) daling van de huwelijksmigratie betekent dus vooral een lager aantal 'importbruidgommen'.

Het onderzoek laat zien dat de verhoging van de inkomenseis geen effect heeft gehad op de mate van arbeidsparticipatie van de referent. Wel heeft de maatregel invloed op de hoogte van het verdiende inkomen. Men moest immers aan de inkomenseis voldoen. Soms is dit effect structureel, soms tijdelijk. Ook kan het effect op langere termijn negatief zijn. Er zijn namelijk referenten die ervoor kiezen hun deeltijdopleiding te stoppen om op korte termijn wat meer te kunnen verdienen.

Zowel de nieuwe inkomenseis als de verhoging van de leeftijdsgrens leidt maar zelden tot uitstel van de relatievorming zelf. Wat wordt uitgesteld is de migratie naar Nederland. Dat uitstel kan voor- en nadelen hebben. De startpositie in Nederland is wellicht wat beter. Maar: 'Opgemerkt moet echter worden dat zelfs als de startpositie is verbeterd doordat de legale vestiging in Nederland wordt uitgesteld, dit zeker niet automatisch hoeft te betekenen dat dit de integratie ten goede komt. Deze startpositie is immers op een hogere leeftijd bereikt, terwijl de uitstelperiode ook in Nederland gebruikt had kunnen worden voor integratiedoelinden,' aldus het onderzoek.

Ook waren er vrouwen die tijdens de uitstelperiode een kind kregen in het land van herkomst. Het kind groeit dan dus niet vanaf het begin in Nederland op.

De onderzoekers vonden geen aanwijzingen dat de hogere minimumleeftijd heeft geleid tot meer weerbaarheid tegen huwelijksdwang. Gedwongen huwelijken zijn de onderzoekers niet tegengekomen. De bevindingen kunnen er volgens de onderzoekers op wijzen dat het beleid de omvang van huwelijksdwang heeft overschat. Goed onderzoek naar deze omvang ontbreekt. De onderzoekers spreken van een verandering in de richting van 'modern gearrangeerde huwelijken' in Turkije en Marokko: de ouders spelen nog wel een rol, maar de jongeren krijgen de kans elkaar echt te leren kennen en mogen zelf beslissen. Toch troffen de onderzoekers nog wel enkele huwelijken aan die onder grote sociale druk tot stand kwamen. Daarbij was er echter geen verschil tussen jonge en oudere paren. Overigens bleek dat juist ouders vaak geen voorstander waren van trouwen op jonge leeftijd. De verhoging van de leeftijdsgrens is een steuntje in de rug van ouders die graag willen dat hun kinderen een huwelijk uitstellen totdat zij klaar zijn met hun opleiding.

Er zijn aanwijzingen dat sommige huwelijksmigranten zich illegaal in Nederland vestigen als zij niet aan de eisen kunnen voldoen. Dat betekent uiteraard een zeer zwakke positie voor deze huwelijksmigranten. Zij kunnen zonder verblijfsvergunning bovendien niet inburgeren of werken. De omvang van dit verschijnsel is niet duidelijk.

Wet inburgering in het buitenland (WIB)

Sinds maart 2006 moeten reguliere huwelijksmigranten in het buitenland een basisexamen inburgering afleggen volgens de Wet inburgering in het buitenland (WIB). Inmiddels is ook deze wet geëvalueerd. De examenkandidaten zijn meestal goed voorbereid en gemotiveerd, aldus de begeleidingscommissie die een centraal rapport heeft opgesteld aan de hand van drie deelonderzoeken. 91% van de kandidaten slaagt direct voor de toets, nog eens 5% slaagt bij herkansing. Van de kandidaten van middelbare leeftijd en van de laagopgeleide kandidaten slaagt circa 80%.

De kandidaten vinden vooral het onderdeel Toets Gesproken Nederlands moeilijk en het voorbereidingspakket hiervoor vinden zij vaak niet toereikend. Taalcurssussen op particulier initiatief zijn in sommige landen wel beschikbaar, maar de kwaliteit laat te wensen over. De kandidaten zijn gemiddeld € 721 kwijt aan het examen en de voorbereiding.

De WIB heeft tot een iets hoger taalniveau bij aankomst in Nederland geleid, maar het effect is klein. Het is mogelijk dat de WIB positieve effecten heeft op de integratie, maar dat blijkt pas op langere termijn.

Net als bij de aanscherpingen van 2004 (zie boven) heeft ook de WIB geleid tot een daling van het aantal aanvragen voor gezinsmigratie, met daarna weer een stijging. In het onderzoek worden enkele mogelijke verklaringen voor de daling geopperd, die overigens niet bewezen zijn: mensen zien als gevolg van de WIB af van de komst naar Nederland, bijvoorbeeld ouderen en analfabeten die opzien tegen het examen; referenten kiezen voor een beter opgeleide partner, omdat zij met het examen rekening houden; of het examen wordt gebruikt om onder een gearrangeerd huwelijk uit te komen.

Juridisch is er veel discussie over de WIB. De begeleidingscommissie van de evaluatie vindt niet dat de wet de vrijheid van gezinsleven te veel inperkt, omdat de meeste mensen kunnen slagen voor het examen. In individuele gevallen kan de exameneis misschien wel onevenredig zijn, en dus in strijd met Europese regelgeving. De commissie doet een aantal aanbevelingen om de voorbereiding op het examen makkelijker te maken, zoals een goede taalmodule in het voorbereidingspakket, cursussen via de wereldomroep en een keurmerk voor cursussen in het buitenland. Ook beveelt de commissie een juridische mogelijkheid tot individuele vrijstelling aan.

Opvallend is verder dat de commissie aanbeveelt te onderzoeken welk effect de WIB specifiek op analfabeten heeft. Het deelonderzoek over juridische aspecten van de WIB zegt hierover: 'Als zou blijken dat het slagingspercentage onder analfabeten wel heel erg laag is, wordt het lastiger om vol te houden dat het gezinsleven niet blijvend onmogelijk is.' Als het gezinsleven

blijvend onmogelijk is, zou dat strijd zijn met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Tot nu toe is in de jurisprudentie over de WIB geen strijd met dit verdrag aangenomen, onder andere juist omdat volgens de regering het huidige WIB-examen ook haalbaar is voor analfabeten (Lodder 2009). Het kabinet kiest inmiddels juist voor een heel andere koers dan in het evaluatie-onderzoek wordt aanbevolen, namelijk analfabeten niet meer toelaten (zie hieronder, nieuw kabinetsbeleid).

HET PERSPECTIEF VAN DE HUWELIJKSMIGRANTES ZELF

de pauzestand

In 2008 verscheen een belangrijk onderzoek: *Gelukzoekers. Vrouwelijke huwelijksmigrantes in Nederland* (van der Zwaard, 2008). In dit onderzoek draait het om het perspectief van de huwelijksmigrante zelf: wat zijn haar ervaringen, wensen en ambities? Het blijkt dat veel huwelijksmigrantes van tevoren verwachten dat zij in Nederland kansen zullen krijgen om zich verder te ontwikkelen. In eigen land was hun familie bijvoorbeeld te arm, hun ouders waren te streng of de geografische afstand tot de vervolgopleiding was te groot om door te studeren. Zij hopen dat dat in Nederland beter zal gaan. De wat oudere huwelijksmigrantes, bijvoorbeeld uit Oost Europa, hebben al een voltooide opleiding en denken daarmee in Nederland aan de slag te kunnen. Maar eigenlijk bereidt vrijwel niemand zich voor aankomst voor op de feitelijke werk- en opleidingsmogelijkheden. Eenmaal in Nederland komt er weinig van terecht. Dat ligt aan een combinatie van praktische belemmeringen (taalproblemen, diploma's die niet worden erkend, wachtlijsten bij de inburgering) en psychologische factoren.

De eerste periode in Nederland ervaren bijna alle huwelijksmigrantes als heel zwaar. Het machtsverschil met hun echtgenoot is groot. De vrouwen zijn sterk van hem afhankelijk: afhankelijk van zijn kennis van taal en omgeving, financieel afhankelijk en afhankelijk qua verblijfsrecht. Verreweg de meeste mannen die een partner uit het buitenland halen (ook autochtone mannen) hebben bovendien een voorkeur voor een traditionele rolverdeling tussen man en vrouw.

Veel vrouwen zitten in die eerste periode in Nederland overdag alleen thuis en hebben niets te doen – of zij wonen in bij schoonfamilie en moeten daar in het huishouden helpen. Zij hebben heimwee naar hun familie. Psychosomatische klachten komen vaak voor. Zij ervaren dat zij in Nederland een lage maatschappelijke status hebben en gediscrimineerd worden: ze voelen zich vaak niet welkom. Instanties, bureaus en werkgevers 'zitten niet op je te wachten'. Dit gevoel belemmert de integratie.

Een deel van de huwelijksmigrantes raakt al snel na aankomst in Nederland zwanger, vaak sneller dan zij van tevoren van plan waren. Het is een uitweg uit de eenzaamheid en soms ook een manier om niet meer bij schoonfamilie te hoeven inwonen. Het moederschap is vervolgens voor de meeste vrouwen reden om hun verdere leven 'in de pauzestand' te zetten. Zij stoppen met inburgering, opleiding of werk. Soms nemen zij nog deel aan vrijblijvende activiteiten zoals koffieochtenden en taallessen in een buurthuis. Een aantal van deze deelnemers verzuimt vaak en doet weinig aan huiswerk. Ambitie en zelfdiscipline zijn zij kwijtgeraakt.

Gelukkig blijken de betrokkenen na enige tijd weer uit de pauzestand te komen en alsnog werk te maken van inburgering, opleiding, en/of arbeidsparticipatie. Zelforganisaties van etnische minderheden spelen vaak een belangrijke rol om vrouwen op weg te helpen. Ook komt het regelmatig voor dat de huisarts of een andere hulpverlener de vrouwen aanraadt iets te gaan doen.

Er is dan echter tijd verloren gegaan, vaak wel een jaar of tien. Bovendien kiezen veel vrouwen voor een lager niveau dan eigenlijk passend is op grond van hun vooropleiding. Dit komt door onzekerheid over hun eigen kunnen, of over de combinatie van opleiding en gezinstaken. Maar ook onder advisering door Nederlandse beroepskrachten speelt een rol.

Uit het onderzoek blijkt kortom dat veel capaciteiten en talenten van huwelijksmigrantes verloren gaan. Dat komt enerzijds door hun eigen gebrek aan zelfvertrouwen of doorzettingsvermogen, maar ook door de lage verwachtingen die de Nederlandse samenleving en instanties aan huwelijksmigrantes stellen. Zij worden ondergewaardeerd en dat leidt ertoe dat zij hun ambities terugschroeven. De beeldvorming maakt op die manier zichzelf waar.

overeenkomsten en verschillen

Opmerkelijk genoeg geldt dit beeld van moeilijke eerste jaren en ontmoediging in veel opzichten voor alle groepen huwelijksmigrantes; of zij nu hoog of laag opgeleid zijn, uit Turkije komen of uit Rusland, getrouwd zijn met een autochtone Nederlander of met een man uit een etnische minderheid in Nederland. Er zijn uiteraard ook individuele verschillen. Zo kan de schoonfamilie een bron van steun zijn, maar ook de ontplooiing van de huwelijksmigrante tegenwerken.

Vrouwen uit Oost Europa en Azië – de meesten getrouwd met een autochtone Nederlander – vormen in sommige opzichten een iets andere groep. Zij zijn vaak wat ouder als zij naar Nederland komen en hebben soms al kinderen in het land van herkomst. Doordat zij meer levenservaring hebben, staan zij vaak sterker in hun schoenen. Aan de andere kant hebben zij in hun omgeving in Nederland een minder groot netwerk en minder voorzieningen binnen de eigen etnische groep.

Oost Europese, Aziatische en Afrikaanse vrouwen kiezen vaker voor arbeidsparticipatie dan huwelijksmigrantes uit andere regio's. Daarbij zijn zij meestal aangewezen op laag geschoold werk onder het niveau van hun opleiding en ervaring.

behoeften op het gebied van inburgering

Het onderzoek van Van der Zwaard laat zien dat huwelijksmigrantes last hebben van lange wachtlijsten voor de inburgering. Zij voelen zich juist in de beginperiode erg eenzaam en moedeloos. Zwangerschap is dan een uitweg, maar helaas ook een reden om het inburgeren maar helemaal uit te stellen.

Als de inburgering wel eenmaal start, voelen betrokkenen dat vaak als eerste stap uit hun isolement en eenzaamheid. Niet alleen door wat zij er leren aan taal en maatschappijkennis, maar misschien nog wel het meest doordat zij er mensen leren kennen.

Over het niveau van de cursussen zijn de vrouwen daarentegen niet zo tevreden. Voor sommigen is het te laag, voor anderen juist te hoog. Cursisten worden meestal niet naar niveau ingedeeld in een passende groep.

De vrouwen in het onderzoek *Gelukszoekers* klagen erover dat er in de cursus heel weinig aandacht is voor beroeporiëntatie, doorgeleiding naar werk en vervolgopleidingen. Voor vrouwen die willen doorleren is het niveau van het examen bovendien te laag. Het is niet voldoende voor een opleiding op mbo4-niveau.

Een extra probleem is dat huwelijksmigrantes bijna altijd nuggers (niet-uitkeringsgerechtigden) zijn. Voor een verblijfsvergunning is het immers nodig dat hun man een inkomen heeft.

Daardoor betaalt de gemeente de vervolgopleiding vaak niet. De vrouwen zijn dan afhankelijk van hun man om de studie te betalen.

BEELDVORMING

Vrouwelijke huwelijksmigrantes willen geen betaald werk. Zij zijn sterk gericht op moederschap en gezin.

FEIT

De meerderheid van de huidige generatie huwelijksmigrantes wil werken. Zij zijn ontevreden als zij worden ingedeeld in een inburgeringstraject dat vooral op hun rol als moeder is gericht.

Ook uit diverse andere onderzoeken blijkt dat de behoeften van potentiële inburgeraars verschillen. Veel vrouwen zonder uitkering komen min of meer automatisch terecht in een OGO-traject (Opvoeding, Gezondheid en Onderwijs), gericht op hun rol als moeder en huisvrouw. Dat spreekt oudere vrouwen vaak aan. Jongere vrouwen echter vinden dat dit onderwerp hun wordt opgedrongen. Zij willen liever een cursus die erop gericht is (deeltijd)werk te vinden (Brink e.a., 2009).

In een recent onderzoek onder vrouwelijke potentiële inburgeraars (met reguliere verblijfsstatus) onder de 45 jaar in Amsterdam bleek dat ruim de helft op dat moment niet wilde werken. Van de niet-werkenden gaf echter 67% aan dat zij in de toekomst wel wilden gaan werken (Brink e.a., 2009).

Deze groep jonge huwelijksmigrantes is gemotiveerd voor een inburgerings- c.q. taal cursus, liefst in de buurt. Maar liefst 98% zegt zelf een cursus nodig te hebben. Zij scoren daarmee hoger dan alle andere profielen, zoals vluchtelingen of oudere mannen en vrouwen.

NIEUW KABINETSBELEID

In een brief aan de Tweede Kamer d.d. 2 oktober 2009 staan de nieuwe kabinetsplannen op het gebied van huwelijks- en gezinsmigratie.

Het kabinet respecteert dat iedereen een fundamenteel recht heeft op huwelijks- en gezinsleven. Problematisch aan huwelijksmigratie noemt het kabinet echter:

- o de achterblijvende integratie en emancipatie van gezinsmigranten;
- o gedwongen uithuwelijking;
- o het feit dat de achterblijvende integratie een wissel trekt op de spankracht van hulpverleners en docenten;
- o en de nadelige gevolgen voor opvoeding en onderwijs van de kinderen van huwelijksmigranten.

Het kabinet realiseert zich dat deze problemen zeker niet voor alle gezinsmigranten gelden, maar vindt maatregelen toch nodig.

Het kabinet neemt daarom 'nieuwe initiatieven die tot doel hebben dat nieuwe Nederlanders voldoende toegerust zijn om hun plek te verwerven in de Nederlandse samenleving'. Het gaat daarbij zowel om eisen gericht op 'voldoende bagage om hier te wonen en te werken', als om het waarborgen van vrije partnerkeuze en het tegengaan van dwang en schijnconstructies.

Het kabinet wil onder andere de volgende maatregelen nemen:

- o Verhoging van het taalniveau voor het basisexamen inburgering in het buitenland, dat aspirant-huwelijksmigranten moeten afleggen voordat zij naar Nederland mogen komen. De betrokkene moet ook kunnen lezen en schrijven (in het Latijnse schrift). Hierop zullen wel uitzonderingen mogelijk zijn op grond van leeftijd of blijvende medische beperkingen.
- o Mogelijke invoering van een opleidingseis voor huwelijksmigranten na aankomst in Nederland, naast de inburgering. Deze eis zou gericht moeten zijn op aansluiting bij de Nederlandse samenleving en de arbeidsmarkt. In het buitenland genoten opleidingen zouden tot vrijstelling kunnen leiden.
- o Bestrijding van fraude en misbruik, zoals schijnhuwelijken of fraude op het gebied van de inkomenseisen.

Ook denkt het kabinet over mogelijke (opleidings)eisen aan de referent. Deze blijven in het kader van deze factsheet over huwelijksmigrantes verder buiten beschouwing.

Verder wil het kabinet de emancipatie van huwelijksmigranten versterken. Het kabinet wil voorkomen 'dat mensen in een situatie geraken waarin ze in een nadelige ongelijke positie ten opzicht van hun partner komen te verkeren die ook gepaard kan gaan met geweld en bovendien strijdig is met het beginsel van vrije partnerkeuze als ook met het beginsel van gelijkwaardigheid van partners'.

Het kabinet noemt de volgende maatregelen:

- Bestrijding van huwelijksdwang, onder andere binnen het beleidsprogramma *Eergerelateerd geweld*. Verder wil het kabinet onderzoeken hoe er bijvoorbeeld op mogelijke huwelijksdwang gelet kan worden als een aspirant-huwelijksmigrant zich meldt voor het basisexamen inburgering in het buitenland en ook op het moment van inschrijving in Nederland, het inburgeringstraject in Nederland, etc. Het kabinet streeft naar gerichte hulpverlening in gemeenten, zodat inburgeringsambtenaren iets kunnen doen als zij huwelijksdwang, opsluiting, en/of geweld signaleren.
- Verhoging van de leeftijd voor een geldig huwelijk. In Nederland geldt op dit moment als hoofdregel dat huwelijkspartners minimaal 18 jaar oud moeten zijn (hierop zijn uitzonderingen mogelijk, bijvoorbeeld in geval van zwangerschap). Er zijn echter landen waar huwelijken bijvoorbeeld vanaf 15 jaar kunnen worden gesloten en op dit moment worden deze huwelijken dan ook in Nederland erkend. Huwelijksmigratie is overigens pas mogelijk als de partners allebei minimaal 21 jaar zijn, maar het huwelijk zelf kan dan dus al enkele jaren bestaan. Het kabinet wil zulke jong gesloten huwelijken niet meer erkennen. Hiervoor is het wel nodig te onderhandelen met andere landen, want erkenning van huwelijken is per verdrag geregeld.
- Verbod op huwelijken tussen neef en nicht, ook binnen Nederland. Dergelijke huwelijken zijn volgens het kabinet niet gewenst wegens gezondheidsrisico's en wegens de sociale druk die binnen families kan bestaan. Een neef/nichthuwelijk komt volgens het kabinet binnen een migratiecontext niet zelden onder dwang tot stand in het licht van hiërarchische familieverbanden. Daarbij komt het ook voor dat nichtjes door middel van een huwelijk naar Nederland worden gehaald als mantelzorgster voor (verstandelijk) gehandicapte familieleden.
- Bestrijding van polygamie. Polygamie is in Nederland zelf niet toegestaan. Polygame huwelijken die in een ander land zijn gesloten worden echter, op grond van internationale regels, wel erkend. Eén van de echtgenotes kan dan ook naar Nederland komen als gezinsmigrante. Het kabinet onderzoekt of dat kan veranderen. Dan kan dus alleen gezinsvorming/hereniging plaatsvinden als er geen sprake is van een polygaam huwelijk.
- Eis van zelfstandige woonruimte voor huwelijksmigratie. Inwonen bij schoonfamilie is dan dus niet meer toegestaan, wat de positie van huwelijksmigrantes kan versterken.
- Bieden van inzicht in huwelijksgeschiedenis en strafblad van de hier wonende partner aan de aspirant-huwelijksmigrant (indien wettelijk mogelijk).
- Ontwikkeling van onderwijsdoelen en -methoden gericht op gendereducatie. Hierdoor wil het kabinet een meer respectvolle benadering en behandeling bevorderen van vrouwen en homoseksuelen.

ANALYSE EN AANBEVELINGEN

beeldvorming

In het debat over huwelijksmigratie speelt beeldvorming een grote rol. Het beeld is vaak dat 'de' huwelijksmigrant een laag opgeleide Turkse of Marokkaanse vrouw is. In feite vormen Turkse en Marokkaanse vrouwen een minderheid van alle huwelijksmigranten die naar Nederland komen en zij zijn vaak goed opgeleid.

Huwelijksmigrantes zijn heel verschillend, maar zij hebben in grote lijnen ook veel gemeen. 'Kwetsbaar, maar kansrijk' worden de jongere huwelijksmigrantes (onder de 45 jaar) treffend genoemd in het onderzoek van Brink e.a.: zij zijn behoorlijk geïsoleerd, maar tegelijk willen zij graag een taal cursus volgen en de meesten willen op den duur gaan werken.

Aanbevelingen:

► *Heb oog voor de kwetsbaarheid maar ook voor de kansrijkheid van huwelijksmigranten. Stem het beleid af op de feitelijke brede diversiteit aan huwelijksmigranten (mannen en vrouwen, hoog en laag opgeleid, getrouwd met een autochtoon of met een migrant, etc.).*

► *Vermijd het gebruik van de term 'importbruid' als het gaat over huwelijksmigranten. Het gaat niet alleen om bruiden, maar ook om bruidegommen en beide groepen zijn geen willoze*

importartikelen maar personen die er meestal zelf voor kiezen om als huwelijksmigrant naar Nederland te komen.

toelatingsbeleid of integratie- en emancipatiebeleid?

Huwelijksmigratie laat zich maar zeer ten dele inperken door toelatingsbeleid. Internationale verdragen staan daarvoor in de weg. In grote lijnen is er weinig anders te bereiken dan uitstel van de immigratie. De prijs daarvoor is uitstel van de integratie. Bovendien voelen zowel huwelijksmigranten als hun partners zich hierdoor minder welkom in Nederland. Ook dat draagt niet bij aan integratie.

Aanbeveling:

► *De kwetsbare positie van huwelijksmigrantes kan het beste bestreden worden door hun feitelijke positie te versterken. Dat kan door middel van het leren van de taal, doorbreken van hun isolement, bewustmaking van hun rechten in Nederland, erkennen van buitenlandse opleiding en bieden van aanvullende opleidingsmogelijkheden en toeleiding naar de arbeidsmarkt. Maar ook hun verblijfsrechtelijke positie verdient aandacht. Een zelfstandig verblijfsrecht maakt vrouwen minder afhankelijk van hun man.*

integratie/inburgering

Om te zorgen dat capaciteiten en ambities niet verloren gaan en vrouwen ontmoedigd raken, is het heel belangrijk huwelijksmigrantes snel na aankomst het gevoel te geven dat zij welkom zijn en te laten zien dat zij kansen hebben in de Nederlandse maatschappij.

Aanbevelingen:

- *Doe nieuwe huwelijksmigrantes zo snel mogelijk een aanbod voor inburgering, en/of een ander integratie-aanbod. Dit voorkomt dat hun leven in de 'pauzestand' komt, en dat zij voor het moederschap kiezen voordat zij hun weg in Nederland hebben gevonden. Een korte doorlooptijd is gewenst bij de werving, intake en plaatsing. Dit voorkomt ook dat de kennis die voor het WIB-examen is opgedaan weer wegzakt.*
- *Inventariseer zorgvuldig de in het land van herkomst verworven competenties (onderwijs en werkervaring). Een deel van de huwelijksmigranten heeft (nagenoeg) hetzelfde niveau als een studie- of kennismigrant, al zijn zij op een andere juridische grond tot Nederland toegelaten. Denk niet te snel dat huwelijksmigranten allemaal laag opgeleid zijn en dus voor een cursus of opleiding op laag niveau moeten kiezen.*
- *Zoek een praktische oplossing voor vrouwen die tijdens de inburgering zwanger worden, zodat zij niet een heel jaar hoeven te onderbreken, wat vaak tot uitval leidt.*
- *Plaats vrouwen alleen in een OGO-traject als zij zelf aangeven geen interesse te hebben in doorleren of werk, nu of op middellange termijn.*
- *Bied als (beroeps)opleiding modules aan waarmee (huwelijks)migranten hun buitenlandse opleiding kunnen aanvullen tot een in Nederland erkend niveau. Zij zijn dan niet langer genoodzaakt een hele opleiding over te doen die zij al grotendeels in hun land van herkomst hebben gevolgd.*
- *Bied als gemeente mogelijkheden aan huwelijksmigrantes om als nuggen een opleiding vergoed te krijgen.*

deskundigheidsbevordering professionals

Veel mensen die met huwelijksmigrantes te maken hebben, hebben weinig kennis van de specifieke problemen van huwelijksmigrantes (bijvoorbeeld de zware beginperiode) en gaan wellicht te makkelijk mee in de algemene beeldvorming. Daardoor worden de vrouwen vaak vooral aangesproken in hun rol als huisvrouw en moeder.

Aanbevelingen:

► *Professionele krachten zouden huwelijksmigrantes meer kunnen stimuleren om zichzelf te ontwikkelen. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld leerkrachten op scholen, medewerkers in de kinderopvang, maatschappelijk werkers, huisartsen, medewerkers van consultatiebureaus en CJG's, etc.*

► *Benader deze vrouwen als competente vrouwen, sluit aan bij wat zij al kunnen en wat hun eigen ambities zijn. Denk ook aan het sociale netwerk om de vrouw heen, want informele ondersteuning is zeker zo belangrijk als professioneel aanbod.*

► *Geef vrouwelijke nieuwkomers de gelegenheid om te praten over het feit dat zij zich ongelukkig voelen en moeten wennen. Door hen daarin serieus te nemen, geef je ze de ruimte om nieuwe stappen te overwegen.*

advisering voorafgaand aan huwelijksmigratie

Huwelijksmigrantes zijn vaak vooraf nauwelijks bekend met de feitelijke opleidings- of arbeidsmogelijkheden in Nederland.

Aanbeveling:

► *Stimuleer voorbereiding op dit gebied, zodat sneller na aankomst in Nederland de eerste stappen kunnen worden gezet. Een helpdesk huwelijksmigratie (zie ook Van der Zwaard, 2009) zou hierbij goede diensten kunnen bewijzen. Bij deze helpdesk zouden ook zelforganisaties betrokken kunnen worden.*

bestrijding ongewenste huwelijken

Huwelijksdwang, zeer jong gesloten huwelijken en polygamie zijn in strijd met vrije partnerkeuze en met gelijkheid van man en vrouw. Het is goed dat de overheid huwelijksdwang op diverse manieren bestrijdt (zie het overzicht in TK 32175 nr. 2). Het gaat echter maar om een zeer klein percentage van alle migratiehuwelijken (WODC en Indiac 2009) en het verschijnsel doet zich ook buiten de context van migratie voor. De discussie over ongewenste huwelijken hoort daarom niet specifiek thuis bij het onderwerp huwelijksmigratie.

Juridisch heeft de Nederlandse overheid geen invloed op de manier waarop in andere landen huwelijken worden gesloten. De erkenning kan wel ter discussie worden gesteld (hoewel dat op grond van internationale verdragen lastig is) en hetzelfde geldt voor het accepteren van dit soort huwelijken als grond voor huwelijksmigratie, maar de huwelijken hebben dan al plaatsgevonden en betrokkenen worden in het land van herkomst dus als gehuwd beschouwd. Dit roept naast juridische ook veel praktische vragen op. Wat te doen als bijvoorbeeld een vluchteling van 28 jaar gezinshereniging wenst met zijn vrouw van 24, die nog maar 16 was toen zij trouwde? Moet de vrouw dan in Afrika blijven omdat zij te jong was toen het huwelijk werd gesloten?

Aanbevelingen:

► *Heroverweeg de voornemens om ongewenste huwelijken niet te erkennen, uitgaand van het belang van de gedupeerden. Niet-erkenning van ongewenste huwelijken kan principieel juist zijn, maar het is niet per se de beste manier om de positie van de gedupeerden te versterken. Een vrouw die van zo'n huwelijk af wil, is beter af met de mogelijkheid om in Nederland te kunnen scheiden en een zelfstandig verblijfsrecht te krijgen.*

► *Denk bij het bestrijden van gedwongen huwelijken niet alleen aan huwelijksmigratie. Het kan zich immers ook binnen Nederland voordoen. Huwelijksdwang verdient dus niet alleen aandacht binnen het toelatingsbeleid.*

► *Kijk bij huwelijksdwang niet alleen binnen de kring van etnische minderheden. Er zijn ook autochtone Nederlandse mannen die in het buitenland een bruid 'kopen' van haar ouders.*

verhoging niveau basisexamen

Een moeilijker basisexamen in het buitenland, inclusief de nieuwe eis dat men kan lezen en schrijven, kan zeker bijdragen aan een snellere integratie als de betrokkene eenmaal in Nederland is. Alfabetisering kan in onze huidige samenleving worden gezien als noodzakelijke voorwaarde voor een geïntegreerd en geëmancipeerd bestaan.

Het heeft echter ook nadelen om te eisen dat de betrokkene deze zaken al beheerst voordat hij/zij naar Nederland mag komen:

- Uitsluiting van analfabeten staat op gespannen voet met art. 8 van het EVRM (zie ook hierboven bij de effecten van de WIB).

- Er zijn in de wereld meer vrouwen dan mannen die niet kunnen lezen en schrijven, en/of nauwelijks onderwijs hebben genoten. Deze eis zal dus vooral voor vrouwen een drempel opwerpen, hetgeen kan worden gezien als een vorm van indirect onderscheid naar geslacht.
- De integratie gaat door deze eis *in totaal* niet sneller. Alleen het deel dat in Nederland plaatsvindt wordt korter. Er vindt immers een verschuiving plaats: dingen die men nu nog in Nederland mag leren moet men straks leren voordat men hierheen mag komen. Het totale leerproces zal waarschijnlijk juist vaak langer duren, want in het buitenland is het lastiger om Nederlands te leren dan wanneer men in Nederland is.

Aanbeveling:

► *Heroverweeg de verzwaring van het basisexamen. Uit het oogpunt van integratie van de huwelijksmigrant (en kinderen die eventueel in de tussentijd geboren worden) kan het gunstiger zijn als de huwelijksmigratie niet te lang wordt uitgesteld.*

Eerste en tweede generatie

De beeldvorming over huwelijksmigranten lijkt gebaseerd op de echtgenotes van de 'gastarbeiders' van tientallen jaren geleden. Het is waar dat elke nieuwe huwelijksmigrant een eigen proces van taalverwerving en integratie doormaakt en dat dat tijd en energie kost van de betrokkene en de samenleving. Maar het is niet zo dat de ervaringen van een generatie geleden per se ook nu geldig zijn. De ontwikkeling naar een geëmancipeerder leefpatroon voltrekt zich niet alleen in Nederland, maar ook in veel landen van herkomst. Een vrouw van 24 jaar die in 2010 uit Turkije naar Nederland komt voor gezinsvorming, is een eerste generatie migrant. Maar zij is niet van *dezelfde* eerste generatie als haar schoonmoeder die in 1980 naar Nederland kwam.

Aanbeveling:

► *Maak in onderzoek en statistiek voortaan niet alleen onderscheid naar eerste en tweede generatie, maar ook naar de verschillen tussen bijvoorbeeld eerste generatie gearriveerd voor of na een bepaald jaartal.*

LITERATUUR

- Agtmaal-Wobma, E. van, (2009). Einde aan daling migratiehuwelijken, *CBS Webmagazine*, november 2009.
- Begeleidingscommissie wetsevaluatie Wet inburgering in het buitenland (2009), *Evaluatie Wet inburgering in het buitenland, Centrale bevindingen en conclusies*. Den Haag.
- Brink, M., Odé, A. en Timmermans, M. (2009). *Profielen en behoeften van de doelgroep inburgering*. Amsterdam: Regioplan.
- CBS Statline (2009). *Huwenden; partnerkeuze van allochtonen naar herkomst*. <http://statline.cbs.nl>, Geraadpleegd 2 november 2009.
- Lodder, G.G. (2009). *Juridische aspecten van de Wet Inburgering Buitenland, Evaluatie Wet inburgering buitenland, Deelonderzoek 2*. Leiden: Instituut voor Immigratierecht.
- Minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Minister van Justitie, en Staatssecretaris van Justitie. *Kabinetsaanpak huwelijks- en gezinsmigratie*. Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 2 oktober 2009, TK 2009-2010, 32175, nr. 1
- Minister van Justitie, Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 16 november 2009, TK 2009-2010, 32175, nr. 2
- WODC en Indiac (2009). *Internationale gezinsvorming begrensd? Een evaluatie van de verhoging van de inkomens- en leeftijdseis bij migratie van buitenlandse partners naar Nederland*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum en IND Informatie- en Analysecentrum, Cahier 2009-4.
- Zwaard, J. v.d., (2008). *Gelukzoekers, Vrouwelijke huwelijksmigranten in Nederland*. Amsterdam: Artemis & co.